

Küresel Isınma Tedbirleri Kapsamında Sanat Müzelerinin Pozisyonları ve Tepkileri

Attitudes and Responses of Art Museums to Global Warming Measures

Behçet Behiç Olgun, *Müzecilik Bölümü, Edebiyat Fakültesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 0000 0001 9408 1670*

Özet

Yüzyıllar boyunca iklimsel dengenin ivmelenmesinin sonucunda canlılar için yerleşiklik kazanan özgün yaşam koşulları söz konusu olmuştur. Doğal dengeyi oluşturan koşullar, özellikle Sanayi Devrimi'nden sonra insanın doğa üzerindeki etkinliğinin artmasıyla insan kaynaklı dinamiklerden daha fazla etkilenecek şekilde gelişmiştir. Günümüzde büyüyen endüstriyel alanlar, enerji için başvurulan fosil yakıtların kullanımını artırmıştır. Konuyla ilgili bu unsurlara bağlı olarak küresel ısınmanın günlük yaşamda hissedilmeye başlanan etkileri tedbirleri kurumsal, toplumsal ve bireysel ölçeklere kadar indirgemıştır. Bu denklemin kurumsal sekmesinde yer alan sanat müzelerinin pozisyonları ve tepkileri de son yıllardaki gelişmeler neticesinde önemli hale gelmiştir. Çalışmanın amacı, dünyadaki iklim değişikliği temelli eylemlerin sembolik mekânlarından biri haline gelen sanat müzelerinin küresel ısınmaya yönelik tepkilerini örnekler üzerinden incelemek ve pozisyonlarını seçik sanat müzeleri üzerinden netleştirmek olarak belirlenmiştir. Küresel ısınma kavramının, sanat müzelerinin perspektifinden pozisyon ve tedbir odaklı incelenmesi, çalışmanın özgün odağını teşkil etmektedir. Bu doğrultuda sanat müzelerinin rolünün netleştirilmesi, müzecilik alanında alınabilecek tedbir yöntemlerini öne çıkararak çoklu bir refleks modeli sunmaktadır. Çalışmada incelenen sanat müzelerinin, küresel ısınma tedbirleri kapsamındaki pozisyonlarının ve tepkilerinin yapısal şartlara göre geliştiği ve değiştiği belirlenmiştir. Sanat müzelerinin idari, mekânsal ve çevresel şartlarının tedbir yöntemlerinin ağırlık dağılımını etkilediği saptanmıştır. Konuyla ilgili ulusal ve uluslararası yazınlar analiz edilerek, bu doğrultudaki çıkarımlar bilimsel verilerle değerlendirilmiştir. Makale, sanat müzelerinin küresel ısınma konusundaki pozisyonlarını ve tedbirlere yönelik atılımlarını kapsayan yanlarıyla benzer türdeki çalışmalara çığış noktaları sağlayabilecek nitelikler taşımaktadır.

Anahtar Sözcükler: Müze, sanat Müzesi, iklim değişikliği, küresel ısınma, tedbir, tepki.

Akademik Disiplin(ler)/Alan(lar): Müzeoloji, sanat müzeleri.

Abstract

For centuries, there have been unique living conditions for living things within the cycle of climate balance. These conditions have been shaped by the increasing impact of humans on nature, especially after the Industrial Revolution. Today, industrial sectors have intensified their reliance on fossil fuels for energy production. The effects of global warming, increasingly evident in everyday life, have necessitated measures on institutional, social, and individual scales. Within the institutional framework, the attitudes and responses of art museums have gained importance. The study aims to examine the reactions of art museums, which are among the symbolic venues for action against climate change, within the scope of global warming measures through examples and to determine their stances. Examining global warming from the perspective of art museums constitutes the original focus of the study. This offers a multiple-reflex model by emphasizing the precautionary methods in the field of museums. It has been determined that the attitudes and responses of the examined art museums within the scope of global warming measures have changed and developed according to structural conditions. It has also been determined that the administrative, spatial, and environmental conditions of art museums affect the distribution of precaution methods. National and international literature has been reviewed in the study and the inferences have been evaluated using scientific data. The article has the qualities that could provide a starting point for similar studies, with its scope that covers the positions of art museums on global warming and the actions they take.

Keywords: Museum, Art museum, climate change, global warming, measure, reaction.

Academical Disciplines/Fields: Museology, art museums.

- Sorumlu Yazar:** Behçet Behiç Olgun, Müzecilik Bölümü, Edebiyat Fakültesi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Adres:** Adatepe Mah. Doğuş Cad. No: 207/M Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Müzecilik Bölümü, Buca/İzmir.
- E-posta:** behicolgun@hotmail.com
- Çevrimiçi yayın tarihi:** 17.12.2024
- doi:** 10.17484/yedi.1550559

Geliş tarihi: 15.09.2024 / **Kabul tarihi:** 19.11.2024

1. Giriş

Küresel ısınma konusunun dünyanın gündemini son yıllarda meşgul etmesi, konuyla ilgilenen bilim insanlarının öngördüğü gelişmelerin uzantısı olmuştur. Dünyanın erken dönemlerinde de benzer iklimsel değişimlere sebep olabilen doğa kaynaklı değişimler daha çok doğanın kendi içerisindeki dinamiklerle bağlantılı olarak ortaya çıkmıştır. Geçmişte uzun mevsimler, olağanüstü derecelerde tekerrür eden soğuklar gibi doğanın kendi şartlarında yaşanan, canlı hayatını zorlayan iklim değişimleri, doğal dengenin yeniden yerleşiklik kazanarak idealize olan iklim koşullarının döngüsü içerisinde uzun zaman aralıklarıyla yaşanmıştır. Fakat günümüzde, doğanın geçmişte büyük oranda yine kendisinin neden olduğu iklimi etkileyen gelişim zincirine yapay bir halka eklenmiştir. Özünde insan faaliyetlerinin bir faktör olarak belirleyici olduğu yapay halka, tarihsel süreçte dünyanın uzun periyotlarda ağırlıklı olarak kendi nedenleri ekseninde gerçekleşen doğal dengenin ve iklim değişiminin devinim hızını ve yönünü değiştirmiştir (Çokadar, 2020; Yılmaz vd., 2018, s. 434-450).

İklim değişimini küresel bir tehdit konusu haline getiren nedenlerin başında gelen fosil yakıt kaynaklı yayılan sera gazlarının kullanım alanı insan faaliyetleri sonucunda arttıkça, doğal dengenin canlılar için ideal iklim koşullarında seyreden döngüsü daha kısa vadeli zaman aralıklarında bozulmaya başlamıştır. Fosil yakıtların günlük yaşamda yerleşiklik kazanmaya başlaması Sanayi Devrimi ile en yüksek noktalara ulaşmış ve sonrasında endüstriyel faaliyetlerle artan enerji ihtiyacını karşılamak üzere başvurulan yakıtlar yoğunlaşarak, salınan sera gazlarının oranı ideal yoğunluğun üzerine çıkmıştır. Sera gazı salınımının atmosferde yarattığı etkinin canlı yaşamını zorlaştıran işaretlerinin son yıllarda hissedilmeye başlanması, bilim çevresini evrensel bir önlem mekanizmasının gerekli olduğu kanısında buluşturmuştur (Akın, 2021, s. 28; Yılmaz vd., 2018, s. 434-450).

Küresel ısınma dolayısıyla doğal istikrarından kopup, suni bir düzlemde yaşanan iklim değişimine yönelik önlemler, bireysel farkındalığın yanında daha çaplı yaklaşımı çağırıştır. Bireysel farkındalığın gelecek kuşaklara yaşanabilir dünya koşulları bırakmaya yetmeyeceğinin idrak edilmesi, küresel ısınmaya karşı devlet ve kurumları da harekete geçirerek, küresel çapta planlanan bir misyonun zeminini hazırlamıştır. Önlem mekanizmasının kurumsal ayağında yer alan sanat müzeleri ise, iklim değişimine yönelik kendi özgün şartlarında pozisyon almıştır. İşleyişi içerisinde yer alan birimlerinde doğal dengeyi koruma adına tedbirler alan sanat müzeleri, insanlığa karşı bir sorumluluk taşıdığı bilincini yönetim anlayışlarına entegre ederek bir farkındalık düzlemi oluşturmuştur (Zengin, 2022, s. 318).

Sanat müzelerinin, küresel ısınmaya yönelik kendi dilinde kurumsal yapısının sınırlarını zorlayarak tedbir hatları oluşturmaya çalışması, küresel ısınma kapsamındaki pozisyonları için tek belirleyici olmamıştır. İklim değişimine karşı verdiği tedbir odaklı tepkilerinin yanında sanat müzeleri, bireysel farkındalık kulvarının aktörleri olan iklim eylemcilerinin seçik eylem alanlarından biri haline gelmiştir. Söz konusu gelişmeler, son dönemde sanat müzelerinin gelecekteki stratejilerine şekil veren dinamikleri teşkil etmiştir.

2. Küresel Tehdit Küresel Isınma

Küresel ısınma tanım olarak alt başlıkta açıkları olan bir kavramdır. Çünkü ortaya çıkmasının temel nedenleri birden fazla etkene dayanır. Ancak söz konusu etkenlerin ağırlıkta olduğu hatlar, kavramın çerçevesini çizmektedir. Birleşmiş Milletler bünyesinde hayata geçen iklim değişikliği oturumlarında küresel ısınma, karşılaştırılabilir dönemlerde gözlemlenebilen iklim koşullarının ağırlıklı olarak insan faaliyetleriyle değişmesi olarak ele alınmıştır. Alt açıklamada ise, doğal döngü ya da insan kaynaklı nedenlerle atmosfere yayılan sera gazı oranının yükselmesi neticesinde dünya yüzeyinde ortaya çıkan ideal iklim şartlarını oluşturan sıcaklık seviyesinin ortalamasının üzerinde seyretmesi küresel ısınma olarak tanımlanmaktadır (Edemen vd., 2023, s. 39-48).

Yeryüzünün bir bölümünde belli bir zaman periyodunda beliren hava koşulları, gerçekleştiği zamanla paralel olarak ortaya idealize olan yerleşik bir iklim çıkarır. İklimsel düzlemin oluşup kendi şartlarını oluşturabilmesi yaklaşık 25-30 yıl boyunca yakın zaman dilimlerinde yinelenen hava dinamiklerine ihtiyaç duyar. Ortaya çıkan iklim tipi, kendi çevresindeki yaşam döngüsünün bir belirleyicisi haline gelir. İklimler üzerinde uzun vadede ortaya çıkan değişimler gözlemlenebilmektedir. Küresel iklim şartları, yaklaşık 5 milyar yıllık zaman aralığında, dünyanın yörünge düzlemindeki aktifliği, güneş ışınlarının oranı ve atmosferdeki dinamiklerden etkilenerek değişime uğramıştır (Adedeji vd., 2014, s. 114-122; Akın, 2006, s. 29-43; Cesur, 2022, s. 17).

İklim değişikliğinin ana tetikleyicilerinden olan sera gazlarının içerisinde en etkili ve yoğunu karbondioksit gazı ile birlikte metan, diazotoksit, karbonmonoksit, ozon ve azot gazları, sıcaklığı hava içerisinde muhafaza ederek tutan gazlardır. Bu gazlar, atmosfere düşen güneş ışınlarına ideal iklim şartlarını oluşturan yoğunluğun üzerinde bir ışın tutma direnci göstererek dünyadaki ısıyı artırmaktadır (Sağlam vd., 2008, s. 89-94).

Sera gazları, dünya ikliminin oluşmasında önemli rol oynamaktadırlar. Yani doğal iklim döngüsünün sürdürücü parçalarıdır. Sera gazlarının, iklimin doğal döngüsü içerisinde öne çıkan rolü, sıcaklık ve soğukluğu dengeleyen şartları hazırlamasıdır. Sera gazları güneşten gelen ve dünyadan atmosfere yansıyan ışınları ciddi miktarda emer ve bu durum dünyadaki canlıların yaşamsal niteliklerinin devam etmesi için ideal bir ısı derecesi sağlar. Doğal koşullarda atmosferde belirli bir yoğunlukta bulunan ve dünyanın yüzeyinde yaşam döngüsüne zarar vermeyen hacimdeki sera gazlarının doğal sıcaklık tutma kapasitesi, insan faktörünün öne çıkmasıyla son yıllarda zorlanmaya başlamıştır (Akın, 2006, s. 29-43; Anton ve Mengel, 2021, s. 10-29).

Dünyadan atmosfere yansıyan güneş ışınlarının, insan faktörlü fosil yakıtlardan türeyen gaz bulutu seti tarafından tutulmasına sera etkisi adı verilir. Sera gazlarının çıkış kaynağını oluşturan petrol, doğalgaz ve kömür gibi maddeleri teşkil eden fosil yakıtların; insanın eğilimleri dolayısıyla kullanımının artması, dünya atmosferinde tutucu bir gaz bulutu seti oluşturmuştur. Suni şartlarda yoğunluğu artan sera gazlarından oluşan bulut seti, dünya yüzeyine düşen güneş ışınlarının, atmosferde bulunan doğal sera gazı filtresinden geçtikten sonra dünyadan tekrar atmosfere geri dönmesine izin veremeyerek yoğun miktarda tutulmasına sebep olmaktadır. Dünyaya düşen güneş ışınlarının, dünyadan yine atmosfere yansırken suni sera gazlarının oluşturduğu tutucu bulut setinde takılması, dünyanın sıcaklık seviyesini ideal iklim koşullarının üzerine çıkarmaktadır (Aksay vd., 2005, s. 31). Dünya yüzeyinde güneş ısıyı hapseden ve atmosfere geri yansımaları engelleyen sera gazlarının oluşturduğu suni bulut setinin tarihsel süreçteki kırılma noktası sanayileşme süreci, endüstriyel faaliyetler ve artan enerji ihtiyacı olmuştur (Matawal ve Maton, 2013, s. 62).

Küresel ısınma tehdidinin Sanayi Devrimi gibi tetikleyici kırılma noktaları olmasına rağmen 20. yüzyıla kadar gerçekleşen iklimsel değişimlerin doğal nedenlerden kaynaklandığı savı da değerlendirilmiştir. Fakat 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren artan sanayileşme, ulaşım unsurları ve teknolojinin ilerlemesi, endüstriyel alanların çoğalması iklim değişiminde somutlaşmaya başlayan izlenimlerin doğmasına neden olmuştur. Mevsimler arasındaki geçişlerin dengesizleşmesi, yağışların istikrarsızlaşması, sel gibi doğal felaketler ve buzulların erimesi gibi unsurlar, küresel ısınma konusunda insan faktörünü keskinleştirmiştir (Adedeji vd., 2014, s. 114-122).

Yeryüzünün, olağan sınırların üzerinde ısınmaya başladığını gösteren tespitler 1940'lı yıllara doğru netleştirilmiştir. Söz konusu ısınma karbondioksit gazının yoğunluğunu işaret etse de tehdidin gelecek yıllardaki boyutu ikinci planda kalmıştır. Fakat 20. yüzyılın sonlarına doğru, dünyanın ısınma hızı ve yoğunluğunun gün geçtikçe artıp tahminlerin üzerinde gözlemlenmesi, küresel ısınma kavramını dünyanın gündemine düşmemek üzere taşımıştır (Adedeji vd., 2014, s. 117).

Küresel ısınma konusundaki bilgiler, dünyanın geçmişte birçok kez sıcaklık değişimlerinden geçtiğini tescil etmektedir. Jeolojik araştırmalar, buzullarda yapılan bilimsel tetkikler geçmişte gerçekleşen iklimsel değişimleri işaret etmiştir. Ancak sonraki süreçlerde, iklim değişimine insan faktörünün ciddi bir şekilde yön verdiğine kanaat getirilmiştir. Geçmiş yüzyıllarda doğanın kendi dengesi içerisinde gerçekleşen iklim değişimlerinden günümüze doğru gerçekleşen değişimin ayrıldığı noktanın insan olması, konunun dünyanın gündeminden düşmemesinin insan merkezli başka bir yanadır (Beniston, 2010, s. 557-561).

Sanayileşme ve endüstriyel uzantılar, küresel ısınma tedbirleri önünde hala ciddi bir settir. Bunun nedeni, zamanla birden fazla faktörü doğrudan ve dolaylı olarak devreye sokan yanlarıdır (Zengin ve Yamaçlı, 2022, s. 318). Belli bölgelerde yapılan sanayi faaliyetleri, kırsal kesimlerden şehir statüsünde merkezileşen yeni yaşam alanlarına iş gücü temelli göçü başlatarak fosil yakıtların bireysel alanlarda da kullanımını artırmıştır. Özel ulaşım araçları ve ısınma sistemleri gibi bireysel yönelimler sera gazı salınımını artıran unsurlardan olmuştur (Çokadar, 2020; Zengin ve Yamaçlı, 2022, s. 316-320).

IPCC'nin (*The Intergovernmental Panel on Climate Change*) küresel ısınma ve iklim değişimine yönelik yapılan son yıllardaki oturum değerlendirmelerinde günümüz ve geçmişteki sıcaklık düzeyleri karşılaştırılmıştır. Raporlarda günümüzdeki küresel ısınmanın dört etkin belirleyicisi dikkat çekmiştir. Belirleyicilerden biri, günümüzdeki ısınmanın dünyanın belli bir bölgesinden ziyade neredeyse her yeri etkisi altına alan yanadır. Bir başka madde, ısınmanın hızı ile ilgilidir. 19. ve 20. yüzyıllarda ortalama ısınma düzeyi 1.1 derecede seyrederken yakın yıllarda tespit edilen verilerle bu derecenin 1.5 bandında artacağı öngörülmüştür. Bir başka husus, ısınmanın hızı ve yoğunluğu ile ilgilidir. Geçmiş dönemlerde zamanlara

yayılan ısı, günümüzde daha keskin iniş ve çıkışlarla kısa dönemlere tekabül eden dinamiklerle tespit edilmiştir. Diğer madde ise, konuyla ilgili önlemler artırılmazsa, ideal iklim koşullarının geri döndürülemez bir seviyeye yaklaşacağını vurgulamaktadır (Akin, 2021, s. 29-43; Hekimoğlu ve Altındağ, 2008, s. 2-6).

Birleşmiş milletlerin iklim değişimi toplantılarındaki tespitler sonrasında varılan kamu, ısınmanın yüzdelik dilimdeki payının neredeyse tamamına yakınının insan faktöründen kaynaklandığı üzerinde olmuştur. Gelecekte, ısınma derecesi farkının daha kısa vadede büyük sıçramalarla gerçekleşme potansiyelinin evrensel kaygısı, ısınmanın hız ve yoğunluğu üzerindeki önlemlerin gerekliliğini ortaya koymuştur (Akin, 2006, s. 39). Bu durum, Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF) tarafından da dikkate alınarak, 2007 yılından itibaren dünya genelinde günümüze kadar uygulanan her yıl 1 saat ışık kapatma eylemini gündeme getirmiştir. Bu hareketin organize edildiği dönemin şartlarında, birleşmiş milletlerin iklim oturumlarında günümüzdeki iklim şartlarının bilimsel verilerle şekillenen tahmini tehdit krokisi çıkarıldığı için, devletler sorumluluk almaya davet edilmişlerdir (Akin, 2006, s. 39-40; Ekoq, 2024).

Küresel ısınmaya yönelik evrensel bir farkındalık düzlemi oluşturularak bilinçli tedbirler alınması, küresel ısınma nedenlerinin hiyerarşik bir dizilimde tetkik edilme gereğini doğurmuştur. Endüstriyel nedenlerin yanında birçok alt neden, günlük yaşamda bireysel yönelimlerle eyleme geçtiğinde tehdit tetikleyicilerine dönüşebilmektedir. Dolayısıyla incelemeler doğrultusunda, bireylerin günlük yaşamlarına kadar indirgenebilen bir tedbir ağı çizilebilmektedir. Alt roldeki nedenler bir araya geldiğinde, küresel ısınmanın başat neden grubunu teşkil edebilmektedirler (Adedeji vd., 2014, s. 116; Anton ve Mengel, 2021, s. 10-29).

Endüstriyel faaliyetlerle fabrikalaşma oranının arttığı bölgeler, insanları aynı nokta ve çevresinde toplayarak birçok arazinin yanlış kullanıldığı plansız yerleşim birimlerinin sayısını artırmıştır. Yerleşim sınırlarının zorlanarak oksijen kaynağı olan ormanların yok edilmesine varan girişimler söz konusu olmuştur. Ormanlar gibi bir başka oksijen kaynağı olan okyanuslarda bilinçsiz avlanmanın artması, su kirliliğini ortaya çıkarmıştır. Nehir ve göllerde plastik atık, fabrika atıkları, ilaç ve tarım gibi birçok alanla ilişkili kimyasal malzemelerin su ile karışması, bozulan doğal dengeyi daha büyük bir alana tesir ettirmiştir. Bu etkenlere karşılık evrensel bağlamda yavaş bir önlem metodu uygulanması, küresel ısınma konusunu daha çaplı tedbirler gerektiren sürece terfi ettirmiştir (Adedeji vd., 2014, s. 116; Beniston, 2010, s. 557-561).

Küresel ısınmanın günlük yaşamın içerisindeki sonuçları, iklim değişiminin gelecekteki boyutlarının idrak edilebildiği ortam yaratmıştır. Küresel ısınmanın en bilinen sonuçlarından olan buzulların erimesi, birçok başka tehdidin başlatıcısıdır. Buzulların erimesiyle yükselen deniz seviyesi, günümüzde fırtına ve hortum gibi güçlü doğa olaylarıyla karşılaşıldığında denize kıyısı olan ülkelerin geçmiş yıllara göre daha fazla etkilenmesine sebep olabilmektedir (Beniston, 2010, s. 562). Küresel ısınmanın bu ayaktaki sonuçları için önlem alınmadığı takdirde, temiz su kaynaklarının sel gibi felaketlerden etkilenip tuzlanarak yaşam döngüsünü sağlayan; gıda, tarım gibi rezervlerin etkileneceği öngörülmektedir. Ayrıca okyanusların olağandışı ısınması, denizdeki canlı hayatının dengesini etkilerken benzer ısınmanın yüksek kesimlerde de gerçekleşmesi, dağlardaki buz ve kar kütlelerinin erimelerini hızlandırarak yerleşim yeri ve toprak sorunlarını tehdit düzlemine çekmiştir (Beniston, 2010, s. 557-561).

Küresel ısınmanın hava dinamikleri üzerindeki etkisi, yaşamsal döngüyü bozan birden fazla sonucu kapsamaktadır. Doğal istikrarından uzaklaşan iklim hareketleri, yüksek hızdaki rüzgârları ormansızlaşmanın da tesiriyle daha güçlü tetiklemektedir. Yıkıcı rüzgârların hem gücünün hem de tekrarlanma oranının artma riski, yakın gelecekteki potansiyel küresel ısınma sonuçlarından biri olarak kayıtlanmıştır. Kuraklığa eğilimli bölgelerdeki sonuçlar ise, yağış düzensizliklerinin öne çıkmasıyla gerçekleşmektedir. Orman yangınlarının kurak ortamda tetiklenmesi yaşam alanlarını ve oksijen kaynağını yok ederken, tarım faaliyetlerini de durdurmaktadır. Mevsimler arasındaki sınırların ve göç dengesinin sıcaklık dalgalanmalarından etkilenmesi, hayvanların dolaşım ağını da etkileyerek değişime uyum sağlayamayan birçok hayvan türünü zor durumda bırakmaktadır (Matawal ve Maton, 2013, s. 62-65).

İklim değişikliğinin sonuçlarının doğaya olan etkisinin yanında bir başka öne çıkan yanı, insanların yaşam biçimlerini doğrudan değiştirmeye zorlamasıdır. Dengesiz iklim şartlarının afetlerle birleşerek çok boyutlu hale gelen etkisi gıda ve su kaynaklarını dünyanın bazı bölgelerinde ulaşılması zor bir hale getirerek küresel bir soruna dönüşmeye başlayan iklim göçünün büyümesine sebep olmuştur. Doğal afetlerin ve değişen iklim şartlarının insanların yaşam alanlarındaki yaşamsal ihtiyaçları kıtlaştırarak tehdit edici seviyeye ulaşması, insanların buldukları bölgeden uzaklaşarak ağırlıklı olarak kendi ülkelerinin sınırlarında olmak üzere başka yerlere göç etmesine sebep olmaktadır. İklim göçünün bulunulan ülkeden başka bir ülkeye olan istikameti de söz konusu olmakla birlikte, iki durumda da insanların yerleşik düzenlerini kalıcı şekilde etkileyebilen çarpıcı bir sonuç tezahür etmektedir. Plansız ve kontrolsüz şekilde gelişen iklim göçünün gıda

erişimi, güvenlik, barınma, eğitim ve sağlık gibi hayati alanları çıkmaza sokabilen yanları, iklim göçünün ciddiyetini teyit eder niteliktedir. Dünya, söz konusu sonuçlarla hazırlıksız koşullarda yüzleşmemek için, iklim değişikliğine küresel çapta önlem düzlemi oluşturmaya çalışmaktadır (Sipahioğlu, 2022, s. 544-547).

3. Önlem Ölçekleri: Devlet, Kurum, Birey

Küresel ısınma, yeryüzü üzerindeki etkileriyle şimdiki ve gelecek kuşakları tehdit etmektedir. Hissedilebilir seviyeye gelen etkiler dünyayı farklı önlem ölçekleri oluşturmaya itmiştir. Devlet, kurum ve bireyi de içerisine alan tedbirler, küresel ısınma konusunun ciddiyetinin artmasıyla resmîyete dökülmüştür. Devletlerin ve kurum temsilcilerinin ortak paydada bulunduğu önlem oturumları, günümüze kadar sürdürülmeye çalışılmıştır (Şanlı ve Özekicioğlu, 2007, s. 456-482). Küresel ısınma konusunda gerçekleşen ilk önlem oturumları 1971 yılında İsviçre’de gerçekleşen girişimlerle başlamıştır. 1972 yılında Stockholm’de gerçekleşen Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı, küresel ısınmanın diplomatik tabandaki tedbir adımı olmuştur. Yapılan toplantılardan sonra yayınlanan raporlarla devlet ve kurumlara bir önlem kılavuzu oluşturulmaya çalışılmıştır. Evrensel anlamdaki bu tür girişimlerin devamında 1983 yılında Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli başlıklı toplantıda, resmi tedbir oturumlarının kapsamı dönem güncellerine göre netleştirilerek, tedbirler için sonuç alınan bir yaklaşım belirlenmeye çalışılmıştır. 1980’li yıllar, aynı zamanda iklim değişimine dair gelecekteki potansiyel tehditleri öngören çalışmaların da yayınlanmasıyla, oturumların günümüze kadar gelerek yerleşiklik kazanmasında etkili olmuştur (Çokadar, 2020).

1987 yılında Birleşmiş Milletler’e bağlı oturumda geliştirilen Bruntland Raporu, küresel ısınmanın işaretleri gölgesinde sürdürülebilirliğe yönelik yaklaşıma dikkat çekerek gelecek nesillerin yaşam alanlarının korunmasını vurgulayan yanlar taşımıştır. Sonraki dönemlerde 1988 yılında, daha önce teorik bağlamda çerçevesi çizilen Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) oluşumu kurularak yerleşiklik kazanmıştır. Anlaşmada bulunan devletler, oturumlar düzenleyerek, her dönemin iklimsel şartlarını yeniden değerlendiren raporlarla küresel ısınmaya yönelik tedbirlerin resmi bir sistem içerisinde şekillenmesini sağlamıştır. 1992 yılına gelindiğinde ise Birleşmiş Milletler, çevresel kalkınmaya yönelik uluslararası bir oturum gerçekleştirerek iklim değişikliği bağlamında küresel kararlara varılmıştır (Akin, 2006, s. 40).

Resmî oturum raporlarında insan kaynaklı fosil yakıt kullanımının öne çıkması, evrensel önlem adımlarının en önemli belirleyicisi olmuştur. 1997 yılında imzalanan ve 2005 yılında eyleme dönüşen Kyoto Sözleşmesi ve 2015 yılında alınan kararlarla resmîyete bağlanan Paris İklim Oturumları, iklim değişikliğine yönelik tedbirleri, uluslararası düzeyde devlet ve kurum ölçeğinde belirleyen zirveler olmuştur. Özellikle sanayileşme konusunda ciddi yayılım alanı olan ülkelerin, küresel ısınmanın tetikleyici unsurlarını makul düzeylere düşürmelerine yönelik adımlar, kurumlara birçok inisiyatif yüklemiştir (Cesur, 2022, s. 21; Edemen vd., 2023, s. 39-48).

Birleşmiş Milletler’e bağlı oturum, Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (*Intergovernmental Panel on Climate Change IPCC*) iklim değişimine güncel gelişmelere göre önlem zinciri oluşturup anlaşma şartlarını düzenleyen resmi bir iklim zirvesidir. Küresel ısınma konusunda etki alanına göre sorumluluk taşıyan devletlerin yer aldığı bu uluslararası iklim oturumunda 2023 yılında gerçekleşen panelde, devletlerin yenilenebilir enerji kaynaklarına dönüşüm süreçleri değerlendirilirken, karbon salınımını azaltma miktarları da gündeme alınıp, önlemlerin nitelikleri artırılmaya çalışılmıştır. Küresel ısınmaya yönelik uluslararası önlem oturumları, devlet ve kurumları su, güneş ve rüzgâr gibi yenilenebilir enerji kaynaklarına daha fazla alanda teşvik etmektedir (Kaymaz, 2020, s. 78-94; Şeko, 2024; Türkeş, 2022, s. 197-207).

Tedbirler, sürdürülebilir mimari anlayışları da kapsar hale gelmiştir. Mimari malzemelerden yalıtım yöntemlerine, peyzaj yapılanmasından doğal enerji tercihlerine kadar mimari yapı ile sürdürülebilirlik anlayışını bir araya getiren güncel tasarım yaklaşımları, iklim değişikliğine karşı açılan bir başka önlem alanıdır. İklim değişikliğine mimari ayakta katkı sağlayan önlem odakları, resmi sertifikalarla akredite edilen yaklaşımlar doğurmuştur. LEED Sertifikası (*Lead – Leadership in Energy and Environmental Design*) bu sertifikalardan biridir. Amerika Birleşik Devletleri’nde hayata geçip uluslararası düzeye ulaşan LEED sertifikası; çevreye minimum seviyede zarar veren, sürdürülebilirlik ilkesini merkezine alan, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını ve düşük atık anlayışını işleyişine dahil eden mimari tasarımları yeşil bina statüsünde değerlendirerek, mimari yapıların çevreye en az zararlı uyum seviyesini onaylamaktadır. LEED sertifikası gibi mimari alanda küresel ısınma lehine tasarımı teşvik eden İngiltere kökenli BREEAM (*Building Research Establishment Environmental Assessment Method*) ve Almanya çıkışlı DGNB (*Deutsche*

Gesellschaft für Nachhaltiges Bauen) Sertifikaları da bulunmaktadır (Dedeoğlu, 2020, s. 28-47; Edemen vd., 2023, s. 39-48; Zengin ve Yamaçlı, 2022, s. 316).

Devlet ve kurum ölçeğinin yanında toplumdaki bireysel sorumluluklar, küresel ısınma tedbirlerini bütünleyen nitelikler taşımaktadır. Günlük yaşamda bireysel ölçekte kullanılan enerji tasarruflu LED aydınlatma sistemleri, bilinçli su tüketimi, plastik atık dikkati, toplu taşıma ve elektrikli araçlara yönelik tercihler, tedbirlere bireysel ölçekte katkı yapan unsurlardır. Bu ölçekteki önlemler, daha kapsamlı önlemleri tamamlayıcı roledirler (Bayraç, 2010, s. 229-259; Euronews, 2021; Karaman ve Gökalp, 2010, s. 60-63). Küresel ısınmaya karşı devlet, kurum ve birey ölçeğinde alınan önlemlerin uluslararası oturumlarda belirlenen içerikleri, eyleme dönüşmediği takdirde, dünyanın yakın gelecekte ciddi bir iklimsel krize karşılaşılabileceğinin altı çizilmektedir (Karaman ve Gökalp, 2010, s. 60-63).

4. Sanat Müzelerinin Pozisyonları: Eylemlerin Gölgesinde

Küresel ısınmanın dünya üzerindeki etkileri devlet, kurum ve birey ölçeğindeki önlem adımlarını hızlandırırken diğer taraftan iklim değişikliğine dikkat çekmek için tedbir ötesi durumlar ortaya çıkmıştır. Küresel ısınma için farkındalık yaratma üzerine kurgulanan söz konusu durumlar, iklim eylemcilerinin belirli zaman ve mekânlardaki eylem temelli girişimlerine sahne olmuştur. İklim değişikliğine dikkat çekme motivasyonu hareket eden iklim aktivistlerinin mekân seçimi, bazı kurumları küresel ısınma kapsamında konu sembolü haline getirmiştir. Bu kurumlardan biri olan sanat müzeleri, farkındalık yaratmak adına tercih edilen mekânlardan olmuştur. Sanat müzelerinin kendi kurumsal sınırları ölçeğinde iklim değişikliği karşısında aldığı inisiyatifler, küresel ısınma karşısındaki pozisyonlarını belirlerken, iklim değişikliği eylemlerinin mekânı olarak tercih edilmeleri, söz konusu pozisyonu karışık bir hale getirmiştir (Small, 2023).

Sanat müzelerinin iklim odaklı eylemlere adres olarak seçilmesinin sebeplerine sosyolojik unsurlar, popülerlik, kurumsal ilişkiler ve etki gücü gibi başlıklar dahil edilebilmektedir. Sanat müzelerinin, ülkelerin önemli metropollerindeki bayraklaşmış kurumlar olması, yaş aralığından bağımsız olarak son yıllardaki dijitalleşmeyle her düzeydeki bireye hitap edebilir hale gelerek etkileşim alanını çoğaltması, sanatın zamansız yanının evrensel gündeme yerleşmiş olması ve hazır bir ziyaretçi kitlesi olan koleksiyonların uyandırdığı ilgi duyarlılıkları gibi başat nedenler, sanat müzelerini eylemlerin radarına sokmuştur. Fakat bu nedenlerin yanında, müzelerin şirketlerle olan ticari ilişkilerinden kaynaklı iklim eylemleri de söz konusudur. Örneğin British Museum'un yaklaşık 30 yıldır destek ortaklığı yürüttüğü İngiliz kökenli petrol şirketi BP ile olan işbirliği, iklim eylemcilerinin müzenin bulunduğu bölgede sıklıkla eylem yaparak müze üzerinde baskı kurmasıyla 2023 yılında yenilenmemiştir. Tate Modern Sanat Müzesi ve Avrupa'nın farklı ülkelerindeki birden fazla ulusal sanat galerisinin sergilerini ve etkinliklerini destekleyen petrol şirketinin sanat müzeleriyle olan kurumsal ortaklığının sonlanmasında, iklim eylemlerinin farkındalık yaratma amacı etkili olmuştur (Artam, 2023; Eskop, 2016; Sezeyon, 2023).

Sanat müzelerinin küresel ısınmaya yönelik pozisyonlarının belirleyicilerinden olan tedbir ilkeleri ve bununla tezatlık oluşturan iklim eylemlerine sahnesi olması, sanat müzelerinin küresel ısınma ile bağlarını artırmıştır. Fakat sanat müzelerinin küresel ısınma tehdidine karşı aldığı tedbir odaklı pozisyonlarını gölgeleyen unsurlar, son yıllarda sanat eserlerine eylem adı altında yapılan saldırılarla kendini göstermiştir. Sanat müzesi koleksiyonlarının kalıcı sergilerinde yer alan önemli sanatçıların eserlerine iklim değişikliğine dikkat çekmek için çeşitli yöntemlerle zarar verici girişimlerde bulunan iklim eylemcileri, eylemlerle sanat müzelerinin konu kapsamındaki güncel stratejilerini şekillendirmişlerdir (Aloi, 2024; Small, 2023).

Değerli bir kalıcı koleksiyona sahip olan Almanya'daki Barberini Müzesi 2022 yılında, iklim değişikliğine dikkat çekmek için harekete geçen iklim eylemcilerinin seçtiği mekânlardan biri olmuştur. İki iklim eylemcisi müzede bulunan ve Monet'e ait olan Les Meules (Saman Yığınları) isimli esere patates püresi atıp sonrasında ellerini eserin yanındaki yüzeye yapıştırarak müdahale edilene kadar eyleme devam etmişlerdir. Benzer eylem tarzına Londra Ulusal Galerisi'nde de tanık olunmuştur. Vincent Van Gogh'un simge eserlerinden biri olan Sunflowers (Ay Çiçekleri) isimli esere iklim eylemcilerinin domates çorbası atarak dikkat çekmeye çalıştığı eylemde, tablo güvenli bir muhafaza içerisinde olmasına rağmen kısmi restorasyon işlemi yapılmıştır (Aloi, 2024; Couto, 2022; Greenberger, 2022).

Özellikle 2022 yılından sonra artan sanat müzeleri odaklı iklim eylemlerine mekân olarak seçilen yerlere Prado Müzesi'nin de dahil olmasıyla, sanat müzeleri bu konuda ciddi güvenlik çalışmalarına başlamıştır. 2022 yılında Prado Müzesi'nin koleksiyonunda yer alan Francisco Goya'nın eserlerinin bulunduğu ortak sergileme duvarına küresel ısınmayı dereceyle vurgulamak için boyayla +1.5 yazılmıştır. Prado Müzesi gibi

köklü sanat müzelerinin yanında eser seçimi olarak, bilinen eserlere yönelen iklim eylemlerinin, çekilen dikkati artırmak amacıyla eser odağından istifade etmeye çalıştığı gözlemlenmiştir. İklim eylemcilerinin Gustav Klimt'in 1915 yılına tarihlenen ünlü Yaşam ve Ölüm tablosuna yönelik yaptıkları eylemde bu vurgu yinelenmiştir. Viyana'da bulunan Leopold Müzesi'nde yapılan eylemde eserin üzerine eylemciler tarafından atılan siyah yağ, cam ile korunan esere tam temas etmese de ziyaretçi, müze ve eser arasındaki etkileşimi kesintiye uğratmış ve potansiyel eylemleri teşvik etmiştir (Musto, 2022; Roberts, 2022).

Son yıllarda belli aralıklarla tekrarlanan ve sanat müzelerinde sanat eserleri üzerinden kurgulanarak hayata geçen iklim temelli eylemlerden son dikkat çeken ise, Paris'te gerçekleşmiştir. Louvre Müzesi'nde iklim krizini gündeme taşımak için tarımsal faaliyetlerle uğraşan iki iklim eylemcisi çorba dolu bir kabı Leonardo Da Vinci'nin eseri olan Mona Lisa tablosunun bulunduğu alana atarak eylemde bulunmuştur (Britton, 2022). Müzede kırılmaz cam ile muhafaza edilen esere zarar gelmesi de sanat müzelerinde bulunan her eserin Mona Lisa tablosu düzeyinde korunmadığı dikkate alındığında, eylemin ciddiyeti anlaşılabilir. Sanat müzelerinde birbiri ardına gerçekleşen iklim eylemlerinin, Prado ve Louvre gibi köklü sanat müzelerinde de gerçekleştirilmeleri, sanat müzelerinin iklim krizi karşısındaki pozisyonlarını mekân konusunda daha net mühürlemiştir.

Müze etiği açısından değerlendirildiğinde sınır aşıcı olarak nitelendirilebilen söz konusu eylem girişimlerinin özellikle Avrupa'daki sanat müzeleri üzerinde yarattığı kaygı, sanat müzelerini, koleksiyon ve sergileme dinamiklerinin ziyaretçiyle buluşma aşamasında bazı ek güvenlik başvurularına zorlamıştır. Sanat müzelerinin yöneticileri, birbiri ardına gerçekleşen iklim merkezli eylemler karşısında müze ve ziyaretçi adına etik ilkelere daha uygun bir deneyim ortamı yaratmayı gözetmiştir. Konu bağlamında müzelerde güvenliğe yapılan yatırım artırılarak eserleri korumaya yönelik yaklaşımlar güncellenmiştir. İklim temelli eylemlerin özellikle eser odaklı olması sanat müzelerini, eserlerin cam ile korunduğu muhafaza alanı içerisinde sergilemeye daha sık başvurduğunu göstermektedir. Diğer yandan müzelerin güvenlik birimlerindeki personel sayısı artırılarak potansiyel eylem girişimlerinin riskleri, en aza indirilmek istenmiştir (Dursun, 2024).

Diğer yandan sanat müzeleri tarafından müze içerisindeki dinamiklere odaklanan önlemler dışında ziyaretçileri ilgilendiren güvenlik anlayışları detaylandırılmıştır. Bazı sanat müzelerinde eserlerin sergilendiği galerilere giriş konusunda riskli olarak değerlendirilebilecek saklayıcı nitelikler taşıyan çanta ve mont gibi eşyaların girişine sınırlandırılma getirilmiştir. Bunun yanında müze ücretleri konusunda da güvenlik düzeyindeki filtreyi artırmak için artışlar gündeme gelmiştir. Aynı zamanda sanat müzelerinin iklim eylemleri bağlamındaki kaygılarının yersiz olmadığını pekiştiren Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) risk yönetimini resmi boyutta kontrol etmeye çalışırken hükümetler de sanat müzelerinde gerçekleşen eylemleri caydırıcı ceza uygulamalarıyla aşağıya çekmeye çalışmaktadırlar (Dursun, 2024).

Sanat müzelerinin küresel ısınma kapsamındaki pozisyonlarını kontrol dışı bir imajda gündeme getiren iklim eylemleri, yine sanat müzeleri tarafından çevre lehine alınan birçok önlem de perdeleyebilmektedir. Fakat sanat müzelerinin, küresel ısınmaya karşı gösterdiği önlem odaklı tepkileri ve sanatı geleceğe aktarma işlevleri, söz konusu eylemlerle tezatlık oluşturmaktadır. Gelecek kuşaklara yaşanabilir bir çevre bırakmak için yapılan eylemlerde, yine gelecek kuşaklara aktarılmaya çalışılan sanata ve kültür alanındaki değerlere zarar verilmektedir. Biri çevresel diğeri sanat/kültürel temelli bu iki değerlerin korunmasının eylem adı altında sabote edici bir noktada buluşması, iklim eylemlerinin dikkat çekme gücüne zarar verirken, gelecek kuşakların sanatsal değerlerden istifade alanını da riske atmaktadır. Bir değer için farkındalık yaratıp korumaya çalışırken başka bir değere zarar veren eylem anlayışının oluşturduğu tezatlığın idraki, sanat müzelerinin iklim değişikliği konusunda aldığı önlemlerle güçlenmeye başlamıştır. Sanat müzelerinin iklim değişimine yönelik aldığı önlemler doğrultusunda çalışmada örnek olarak incelenen seçik sanat müzelerinin iklim değişikliği tedbirlerine yönelik attığı adımların; müzenin rutin işleyişindeki yerlerinin, mimari öğelerle bütünlüklerinin, müzenin dış çevresindeki etkilerinin, bilinçlendirme seviyelerinin ve evrensel nitelikteki çevresel sürdürülebilirlik sertifikalarının işaret ettiği unsurları karşılama düzeylerinin kayda alındığı bir sınır çerçevesi çizilmiştir. Konu bağlamında nitel bir yaklaşımla literatür taraması ile varılan kanılar değerlendirilmiştir.

5. Kurumsal Farkındalık

Küresel ısınma konusunda devlet, kurum ve farklı organizasyon kanalları ile farkındalık yaratmak, iklim değişimine karşı alınan tedbirleri temellendirmektedir. Küresel ısınma konusundaki bilinçsiz tutum, tedbir aşamasına geçmeyi hem kurumsal hem de bireysel açıdan zorlaştırmaktadır. Küresel ısınma ve iklim değişimine dair farkındalık yaratmanın birçok farklı yolu vardır. Resmi oturumlar, evrensel çapta organize edilen konferanslar, sosyal medya ve yayın organları üzerinden iklim değişiminin yakın gelecekte yaşamı

tehdit eden ciddiyeti aktarılmaya çalışılmaktadır. Bireyden topluma uzanan farkındalık zinciri, küresel ısınma konusunda bir bilinç zemini hazırlarken diğer yandan tedbirlerin farklı noktalarda hayata geçişini hızlandırmaktadır (Hansson, 2022, s. 469-483; Wodak, 2014, s. 2-7).

Sanat müzelerinin iklim değişikliği konusunda sürdürülebilirliğin merkeze alındığı anlayışları benimsemesinde, iklim temalı müzelerin ve bu konuda inisiyatif alan yapıların rolleri önemlidir. Nesiller arası eşitliğin vurgulanarak çevresel sürdürülebilirlik adına yapılan farkındalık girişimlerinin hem iklim müzelerinde hem de kurumlaşmış birimlerde yer bulması, iklim değişikliği konusundaki bilinci sanat müzelerinin yanında topluma da kazandırmaya katkı sunmaktadır. Örneğin iklim temalı müzelerden biri olan Chicago'daki İklim Eylem Müzesi (*Climate Action Museum*) gibi müzeler ve aynı misyonu paylaşan uzantı kuruluşlar, müzeler için iklim değişikliği konusunda farkındalık yaratma yolları önerirken diğer yandan müzelerin eğitici yanlarının, işbirliği güçlerinin, bilgi kaynağı olarak güvenilirliklerinin ve topluma yakınlıklarının altını çizerek bu niteliklerin farkındalık yaratma adına kullanılabileceğini vurgulamaktadırlar (Climate Action Museum, 2024; Museums For Climate Action, 2024).

Küresel ısınma konusundaki farkındalık etkinliklerinin, bir kurumun kendi uzantısında gerçekleşmesi, birbirinden çok farklı alanlarla ilgili kitlelere ulaştığı için bilinç ağını genişleterek önlemleri daha kapsamlı kılmaktadır. Sanat müzelerinin kurumsal çerçevede farkındalık yaratmak adına kullandığı araçlardan biri olan sergileme, güncel bağlanabilen ve sanat müzelerinin kimliğinden kopmadan birçok konuyu işleyebildiği esnek bir iletişim, etkileşim ve duyuşal araçtır (McGhie, 2019, s. 14-32; Tabak, 2022, s. 2-8). İklim değişikliği konusunu işleyen sergiler, sanatı takip eden büyük kitlelere ulaşırken küresel ısınma konusunda sanat müzelerinin kendi dilinde farkındalık yaratmasına olanak sağlamaktadır (Esposito ve Fisichella, 2019, s. 236-246; National Council, 2003, 8-10).

Tate Modern, Prado, Viyana Leopold ve MOMA gibi ünlü sanat müzeleri, küresel ısınmaya yönelik farkındalık yaratma adına, sanatçılarla çalışıp etki uyandıran sergiler düzenlemiştir. Küresel ısınmaya yönelik kurumsal ölçekte farkındalık yaratma konusunda sanat ve kültür ayağının etkili birimi olan sanat müzelerinin kendi özgün fonksiyonları üzerinden gerçekleştirdiği iklim değişikliğini merkeze alan sergileri, ziyaretçilerle buluşarak kendi kitle tabanını aşan bir bilinç dalgası oluşturmaktadır.

Tate Modern Sanat Müzesi, 2019 yılında iklim değişikliğine yönelik farkındalık yaratma adına gerçekleştirilen etkili bir sanat etkinliğine ev sahipliği yapmıştır. Olafur Eliasson adlı sanatçının *Ice Watch* ismini taşıyan sergisi, Grönland açıklarından alınan farklı boyutlardaki gerçek buz kütlelerinden oluşmuştur (Görsel 1). Londra'nın merkezinde ziyaretçilerin bakışları arasında eriyerek kaybolan buz kütleleri, küresel ısınma dolayısıyla buzulların hızla eridiğini vurgulayarak durumun insanlığın geleceği için çarpıcılığını etkili bir şekilde hatırlatmıştır. Tate Modern gibi kabul görmüş ve öne çıkan bir sanat müzesinin, küresel ısınma konusunda farkındalık temalı sanat etkinliklerine yer vermesi, kurumsal ölçekte güçlü bir inisiyatif alanı açmaktadır.

Görsel 1. Olafur Eliasson, *Ice Watch* Sergisi (Yalçınkaya, 2018).

Tate Modern'in yanında, küresel ısınma konusunda farkındalık yaratmaya yönelik girişimde bulunan köklü sanat müzelerinden Prado Müzesi, 2019 yılında önde gelen sanat eserleri üzerinden iklim değişikliğinin sonuçlarını ironik bir şekilde işleyip, yeniden yorumlayarak bir farkındalık yaratmıştır. Doğal dengenin bozulmaya devam ettiğinde yakın gelecekte karşılaşılabilecek sorunlar üzerinde duran müze, yükselen deniz seviyesi ve kuraklık gibi iklim değişikliğinin etkin başlıklarını seçik tablolar üzerinden çağdaş bir şekilde yeniden yorumlayarak aktarmıştır (Elbaor, 2019; Yalçınkaya, 2018).

Küresel ısınmaya 2023 yılı içerisinde dikkat çekerek sergileme işleviyle farkındalığa dair temaları birleştiren Viyana Leopold Müzesi ise, koleksiyonundaki 15 sanat eserinin galeri duvarlarındaki pozisyonunu iklim değişikliğine dikkat çekmek için değiştirdiği bir sergi düzenlemiştir. Birkaç Derece Daha Yüksek isimli sergide, tablolar birkaç derece eğik asılarak ziyaretçilere sunulmuştur (Görsel 2). Sergileme fonksiyonuyla birlikte ele alınan Leopold Sanat Müzesi'ndeki girişim, sanat müzelerinin özgün kimlikleriyle farkındalık yarattığı nitelikli bir örnektir.

Görsel 2. Viyana Leopold Sanat Müzesi, Birkaç Derece Daha Yüksek Sergisi (Dara, 2023).

İklim değişikliğine sanat müzelerinin farkındalık konusunda dikkat çektiği bir başka girişim ise 2020 yılında MOMA (*New York Modern Art Museum*) tarafından gerçekleştirilmiştir. MOMA'da daha çok kuratöryel dokunuşlarla şekillendirilen sergide, çevresel krizler hatırlatılarak kuratörler tarafından konuyla ilişkili eserler bir arada kompozisyonlandırılmıştır (Görsel 3). Sürdürülebilir mimari, geri dönüşüm ve çevre ile ilgili temaların bir kompozisyon içerisinde vurgulanması, iklim değişikliği konusundaki bilinç odaklarının altını çizmiştir (Leatham, 2023; Moma, 2020).

Görsel 3. MOMA Koleksiyonu, Gary Anderson, Geri dönüşüm Sembolü, 1970- Abram Games, Kendi Yiyeceğinizi Yetiştirin, 1942 (Moma, 2020).

Dijital ve fiziksel olmak üzere birçok platformda milyonlarca takipçisi ve ilgisi olan sanat müzelerinin küresel ısınma ve iklim değişimi konusunda attığı farkındalık adımlarının, bilinç seviyesini yükselttiği öngörülebilmektedir. Farkındalık politikaları, küresel ısınma konusunda kitlesel bir duyarlılık eşiği oluşturmaktadır (Köktürk vd., 2015, s. 191-200). Tedbir ölçeklerini devletten kurumlara, kurumlardan topluma, toplumdan bireylere en etkili şekilde aktarmanın yolu, ilk etapta bir farkındalık yaratarak duyarlılık zemini oluşturmaktır. Farkındalıkla birlikte daha bilinçli bir düzlemde eyleme dökülen önlem adımları, bireysel ölçeklere kadar inerek küresel ısınma kavramına olan yabancılaşmanın da önüne geçilebilmektedir (Luiza ve Borza, 2014, s. 248-261).

6. Önlem Tepkileri

Devletlerin küresel ısınma tehdidine karşı gerçekleştirdiği uluslararası önlem oturumları, kurumsal ve bireysel ölçekteki önlemlerin teşviki için bir merkezi rehber niteliği taşımaktadır. Küresel ısınmanın hızını ciddi oranlarda artıran insan kaynaklı faktörlerin neden olduğu orantısız sera gazı yayılımının düşük seviyelerde seyretmesi için, kurumlar kendi standartlarında önlem odaklı tepkiler vermiştir. Söz konusu kurumlardan biri olan sanat müzeleri; küresel ısınma ve sürdürülebilir çevre ile ilgili yeniden yapılanma süreçlerine girerek iklim değişikliği hususundaki tedbirleri güncel stratejilerinden biri haline getirmişlerdir. Sanat müzelerinin iklim değişikliğine kurumsal bir sorumluluk alarak yaptığı katkı; mimari öğelerin çevre ile uyumundan peyzaj tasarımına, geri dönüşüm planlamalarından müzenin günlük işleyişine kadar yansımaktadır (Dedeoğlu, 2020, s. 43; Garthe, 2022, s. 28-45; Gündoğdu 2022, s. 33; Yeni, 2014, s. 181).

Küresel ısınmaya yönelik tedbirler kapsamında yeni yapılanan ve mevcut şartlarını geliştiren birçok sanat müzesi, çevresel sürdürülebilirliğe karşı duyarlılık alanını genişletmektedir. Fakat bazı sanat müzeleri iklim değişikliği tedbirleri konusunda öne çıkarak, tedbir ilkelerini müzenin rutin işleyişine entegre etmiştir. Tedbir konusunda yaklaşım alanını müzenin birçok biriminde genişleten sanat müzeleri, kurumsal ölçekte sorumluluk alarak sanat kurumları kulvarında geleceği sonraki kuşakların lehine şekillendirmeye çalışmaktadırlar (Eraydın ve Köroğlu, 2021, s. 280-287; Museums Association, 2008, s. 9).

6.1. Grand Rapids Sanat Müzesi

Kurumsal ölçekte küresel ısınma ve iklim değişikliğine yönelik tedbir zincirlerinin sanat müzelerinin gündemine girmesine çaplı bir katılımla ön ayak olan bazı öncü sanat müzeleri son yıllarda doğal dengenin korunmasına yönelik atılan adımlarla öne çıkmıştır. Bu tür sanat müzeleri, çevresel sürdürülebilirlik kavramına uygun bir yönetim anlayışını, gündemini revize ederek kalkınma planlarına dahil etmiştir (Dwyer, 2021, 36; Kılıç, 2009, s. 20-38). İklim değişikliğine yönelik ciddi bir bütçe ve kaynak ayıran Grand Rapids Sanat Müzesi, konu dahilinde öne çıkan sanat müzeleri arasında öncü ve kısa zamanda yerleşiklik kazanan adımlarıyla kalıcı bir duyarlılık döngüsü başlatan müzelerden biri olmuştur. Grand Rapids Sanat Müzesi, küresel ısınmaya yönelik tedbir adımlarını müze bünyesinde bulunan birçok farklı kola yayarak etraflı bir sürdürülebilirlik politikası benimsemiştir. Müze, tasarruflu su kullanımından çevre düzenine, mimari detaylardan müze etkinliklerinde kullanılan materyallere kadar uzanan geniş bir tedbir yelpazesi oluşturmuştur. Müzenin birçok işlem kademesinde uygulanan söz konusu tedbir planlamaları kurumu, LEED sertifikasına sahip olan ilk sanat müzelerinden biri yapmıştır (Grand Rapids Art Museum, 2007; Nalcıoğlu, 2021, s. 124-133).

Grand Rapids Sanat Müzesi'nin mimarisi çevresel duyarlılıkların merkeze alındığı bir anlayışla inşa edilmiştir. Havalandırma, ısıtma ve aydınlatma sistemlerinin müze mimarisinin çevresel sürdürülebilirliğe yönelik fonksiyonlarına entegre edildiği müzede, ağırlıklı olarak doğal ışık kullanımına yer verilerek enerji tasarrufunda ciddi bir pozisyon alınmıştır. Bu tasarrufun geri dönüşüm konusunda da planlandığı müzede, gerçekleştirilen sergilerde, etkinliklerde ve günümüz müzelerinde ziyaret verimliliğinin önemli unsurlarından biri olan yalıtımlarda kullanılan materyaller için geri dönüşüm düzeni oluşturularak farklı malzemelerdeki atıkların yeniden değerlendirildiği bir alan yaratılmıştır (Grand Rapids Art Museum, 2007; Sapchi, 2016, s. 32-44).

İklim değişimi konusunda bilinçli su kullanımı, devlet, kurum ve birey ölçeğinde başat argümanlarla altı çizilen bir konudur. Dolayısıyla küresel ısınmanın ön tedbirler ayağında yer alan bilinçli su tüketimi duyarlılığı çerçevesinde Grand Rapids Sanat Müzesi hem iç alanda hem de dış çevrede uyguladığı stratejilerle tüketim bilincini yükselten çözümler üretmiştir. Müze, gri su olarak geçen lavabo suyu ve yağmur suyu kullanımı için tasarrufun temel alındığı bir anlayış geliştirerek, kontrolsüz su tüketimini yaklaşık %30 azaltmıştır. Müze, su kaynağını bünyesinde kurulan geri dönüşüm odaklı teknoloji kullanarak bir sistem üzerinden yeniden yapılandırmıştır. Müzenin ana hattında, yağmur suyunu biriktirme amaçlı kurduğu tasarruf odaklı sistem, su haznelerinde biriken yaklaşık 20 galon yağmur suyunun günlük kullanım alanlarında değerlendirilmesine olanak tanımaktadır. Bunun bir uzantısı olarak, müzenin tuvaletlerinde şehir suyuna ihtiyaç duyulmadan devreye giren pisuvarlara geçilmiştir. Müze çevresinde bulunan bitkilerin/yeşil alanların sulanmasında ve sifon sistemlerinde kullanılan yağmur suyunun, su tüketimi konusunda ortaya çıkardığı tasarruf alanı, müzenin sürdürülebilirlik adımlarını günlük işleyişine entegre etmesine yardımcı olmuştur (Grand Rapids Art Museum, 2007; McGhie, 2019, s. 22-38).

Grand Rapids Sanat Müzesi'ni sürdürülebilirlik konusunda kurumsal ölçekte öne çıkaran adımlardan biri olan ve teknoloji altyapılı su kontrol sistemleriyle bakımı sağlanan müzenin çevresinde yapılandırdığı alan, şehir yönetimiyle birlikte organize bir şekilde yürütülen planlamalar kapsamında gelişmektedir. Planlı bir

ağaçlandırma programıyla yeşil bir bölgenin yaratıldığı müze çevresinde, taşıt kullanımını azaltıp yürümeye teşvik eden girişimler yapılmıştır. Bu konuda, mevsim geçişlerinin kayda alınarak yapılan tasarımlarda, müzenin çevresindeki kaldırımlarla bağlantılı olarak çalışan beton ısıtıcı bir sistem, kış mevsiminde devreye girerek yürüyüş yollarındaki buzlanmanın önüne geçip yaya akışının devamlılığını sağlamaktadır. Müze, küresel ısınma ve iklim değişimine kendi kurumsal kulvarında etki etmek için sürdürülebilirlik konusunda yaptığı yatırımlarla geniş bir fonksiyon alanında teşvik edici duyarlı bir profil çizmektedir (Grand Rapids Art Museum, 2007).

6.2. Perez Sanat Müzesi

Sanat müzeleri içerisinde küresel ısınmaya yönelik alınan tedbirler konusunda diğer müzeler arasında sıvırlan ve detaylı bir sürdürülebilirlik politikasını yönetim anlayışına entegre eden Perez Sanat Müzesi, Grand Rapids Sanat Müzesi gibi müzeler, kendilerine bağlı birçok kolda etkin kıldığı sürdürülebilirlik atılımlarıyla öne çıkmış ve bu doğrultuda şekillendirdiği misyonlarla LEED sertifikası almıştır. Perez Sanat Müzesi'nin doğal çevresini oluşturan yeşil alanlarla bütünlük teşkil eden peyzaj yapılandırması, bulunduğu bölge olan Miami'nin doğal dengesi ve bitki geçişi kayda alınarak tasarlanmıştır. Müze çevresindeki mevcut doğal koşullara göre oluşturulan yeşil alanlar için yağmur suyunun toplandığı bir sistemden su nakli yapılarak şehir suyuna gereksinim kalmadan sulama yapılabilmektedir. Hem şehirdeki içme suyunun tasarruflu kullanımına hem de çevresel/iklimsel sürdürülebilirliğe katkı sunan bu adım, müzeyi küresel ısınma önlemleri konusunda etkin kılmaktadır (Green, 2014; Luiza ve Borza, 2014, s. 248-261).

Yenilenebilir enerji kaynaklarını ve geri dönüşüm anlayışını merkezine almaya çalışan Perez Sanat Müzesi, geleceği ekolojik sınırların zorlanmadığı bir plan çerçevesinde şekillendirmeye çalışmaktadır. Geri dönüşüm konusunda müzede, yıllar içerisinde yapılan eklemelerle iyileştirilen yalıtım anlayışı, geri dönüştürülen atık malzemelerle sağlanmıştır. İç kısmında elyaf ve plastik gibi geri dönüşüm döngüsündeki malzemelerle yalıtım tekniklerini uygulayan müze, dış kısmında ekolojik dengeli besleyen bir çevre düzenlemesiyle sürdürülebilirlik anlayışını bütünsel işleyişine yerleştirebilen az sayıdaki sanat müzelerinden biri olmuştur. Grand Rapids ve Perez Sanat Müzesi gibi sanat müzelerinin, iklim değişimine katkı sunan en etkin yanları, kurumların günlük işleyiş rutinlerinin de tedbir kapsamında revize edilmesidir. Bu tarz sanat müzeleri, tek bir birim ya da kısmi bir tedbir kolundan ziyade, müzenin bütününde sürdürülebilir odaklı bir felsefe güttüklerinden dolayı, küresel ısınma tedbirleri kapsamında kurumsal ölçekte kendi paylarındaki etkiyi artırmaktadırlar (Green, 2014; Sapchi, 2016, s. 32-47).

6.3. High Sanat Müzesi

Çevresel sürdürülebilirlik ilkelerini, yönetim stratejilerinin önemli bir halkası haline getirerek küresel ısınma ve iklim değişimi konusunda tedbir ağını günlük işleyiş içerisinde konumlandırılan sanat müzelerinden olan High Sanat Müzesi, sadece müze bünyesinde değil ziyaretçilerle etkileşim kurduğu alanlarda da özgün stratejiler geliştirmiştir. Müze, ziyaretçilere dönük olarak küresel ısınma konusundaki farkındalığa yönelik bireysel birçok etkileşim alanını yenilemiştir. Bunlardan biri olan basılı müze materyallerinin neredeyse tamamı dijital alanlara kaydırılarak revize edilmiş ve atık konusunda tedbirler alınmıştır (Dwyer, 2021, s. 36-42; High Museum of Art, 2024).

Müze kayıt kartlarının ve üyelik baskılarında kullanılan kâğıt malzemelerin düzenlendiği alanlar dijitalleştirilme sürecine girmiştir. Müzenin kendine ait mağazalarına kadar indirgenen atık israfına yönelik tutum, plastik gibi doğada tutunabilen tek kullanıma özgü eşyalardan uzaklaşarak pekiştirilmiştir. Sanat müzesi, sürdürülebilirlik politikasını müzenin iç işleyişindeki muhasebe birimine de yerleştirerek, buradaki birçok baskı yöntemini ve resmi işlem/iletişimlerde kullanılan kâğıt tercihini dijitalleşmeye ağırlık vererek azaltmıştır (High Museum of Art, 2024; Luiza ve Borza, 2014, s. 248-261).

High Sanat Müzesi'ni küresel ısınma tedbirleri kapsamında öne çıkaran husus, müzenin işleyişinde yer alan neredeyse tüm birimlerde çevresel sürdürülebilirlik kaygısının güdülmesidir. Müze, bununla birlikte dış yapılanmasında Grand Rapids Sanat Müzesi gibi akıllı bir su kullanım sistemini bünyesine dahil ederek, yağmur suyunun müzede bitki türlerine ve su tüketimine göre kontrol edilip yönlendirildiği bir teknolojiye başvurmuştur. Bilinçli su tüketimi konusunda müze, 60 bin galon su biriktirebilme kapasitesiyle, yılın büyük bir kısmını şehir suyunun kaynaklarına ihtiyaç duymadan geçirebilmektedir. Bilinçli su kullanımı dışında, aydınlatma konusunda ise son yıllarda sergi alanlarındaki ampullerin tümünü LED ampullere geçerek değiştiren müze, 2023 yılındaki kararlar dış aydınlatma sistemine de müdahale ederek, enerji tüketiminde daha tasarruflu bir döneme girme konusu gündeme alınmıştır. High Sanat Müzesi'nin müze içi ve dışında attığı söz konusu adımlar, sanat müzelerinin iklim değişimine dönük katkılarının ne denli çeşitlenip artırılabilmesine yönelik çıkış yönleri göstererek, bir bakıma benzer

kulvardaki sanat ve kültür birimlerine de tedbir konusunda doneler vermektedir (Eraydın ve Köroğlu, 2021, s. 280-287; High Museum of Art, 2024; Sapchi, 2016, s. 32).

6.4. Ermitaj Müzesi

Son yıllarda yeni tasarlanan sanat müzeleri, günümüzün şartlarına uyum sağlayabilen teknolojik bir altyapı üzerinde inşa edilmektedir. Dolayısıyla dünyanın mevcut şartlarına ve gereksinimlerine cevap verebilen bir kapasitede hizmet vermesi beklenen sanat müzeleri içerisinde, küresel ısınma ve iklim değişikliğinin insanlığa dair evrensel bir alarm seviyesine gelmesiyle, salt yeni inşa edilen müzeler değil köklü müzeler de duyarlı bir pozisyon alabilmektedir. Köklü sanat müzelerinden olan Ermitaj Müzesi, mevcut konumunu ve şartlarını zorlayarak çevresel sürdürülebilirlik adına özellikle yenilenebilir enerji kaynaklarına geçiş politikası uygulayarak kurumsal ölçekte birden fazla girişimi kapsayan hamle gerçekleştirmiştir. Yenilenebilir enerji kaynakları, enerji tasarrufu atılımları ve yalıtıma yapılan yatırımlar, Ermitaj Müzesi'ni kendi kurumsal kulvarında ekolojik mirasın destekleyici kurumlarından biri haline getirmiştir (Dwyer, 2021, 36-42; Towards Sustainability, 2024).

Ermitaj Müzesi, küresel ısınma kapsamında çevresel sürdürülebilirlik adına öneme sahip olan yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmeyi gündemine alarak güncel stratejilerini bu doğrultuda şekillendirmiştir. Çatısında konumlandırılan güneş panelleri ile yenilenebilir enerji kullanım alanını genişleten müze, enerji tasarrufu konusunda özellikle aydınlatma sisteminde müzenin tamamında hayata geçen kararlar almıştır. Müze, her biriminde LED ampul aydınlatma sistemini aktif hale getirerek yıllık %50'nin üzerinde enerji tasarrufu sağlanmış ve bunun sonucunda yeşil müze olarak adlandırılan çevreye duyarlı müzeler arasına dahil edilmiştir. Ermitaj Müzesi'nin enerji tasarrufu ve israfı konusundaki tedbir adımları, müzeyi küresel ısınmanın etkisini kendi kulvarında azaltan en etkin sanat müzelerinden biri konumuna getirmiştir. Müze, yenilenebilir enerji kaynaklarındaki tutumunu hayata geçirdiği yalıtım direnci yükseltilmiş camlarla destekleyip gereksinim fazlası enerji tüketiminin her geçen yıl daha fazla önüne geçildiği bir misyon belirlemiştir (Sapchi, 2016, s. 32; Towards Sustainability, 2024).

Ermitaj Müzesi'nin çevresel sürdürülebilirlik adına güncel stratejilerinden biri haline getirdiği söz konusu atılımlar, yeni inşa edilen çağdaş sanat müzelerinin yanında köklü sanat müzelerinin de yenilenerek, küresel ısınma ve beraberinde gelen iklim değişikliğinin etkileri karşısında kendilerini filtreleyici bir pozisyonda konumlandırabileceklerini göstermektedir. Aynı zamanda çevresel sürdürülebilirlik adına muadil müzeleri de teşvik edebilmektedir.

6.5. Barselona Çağdaş Sanat Müzesi

Çevresel sürdürülebilirlik ilkelerini küresel ısınma ve iklim değişimi tehdidi kapsamında son yıllarda yönetim programına alan ve bu kapsamda atılan adımları ziyaretçilerle düzenli olarak raporlarla paylaşan Barselona Çağdaş Sanat Müzesi, ekolojik dengeyi koruma anlayışını müzenin yönetim anlayışına resmi şekilde yansıtmıştır. Müze, her yıl bilinçli enerji kullanımı ve atık tasarrufu konusunda yaptığı atılımları kendi resmi internet sitesinden yayınlamakla sadece ziyaretçilerini değil aynı zamanda müzeyle ilgilenen farklı kitlelerin de müzenin konuyla ilgili tutumunu gözlemlediği alan açmıştır. Müze, çevresel sürdürülebilirlik kapsamındaki duyarlılık eşliğini, birçok sosyal sorumluluk çerçevesi içerisinde bulunarak addetmiştir (Luiza ve Borza, 2014, s. 248-261; Macba, 2023).

Barselona Çağdaş Sanat Müzesi, enerji tasarrufu konusunda müzenin farklı birimlerinde uygulanan bilinçli yaklaşımlarla, yıllık enerji tüketimini yaklaşık %12 azaltmıştır. Enerji tasarrufu sağlayan eylemlere ek olarak geri dönüşüm konusunda kuruma bağlı ofislerde uyguladığı adımlarla bir atık ayrıştırma sistemi oluşturan müze hem müze personeli hem de ziyaretçileri içerisine alan bir düzende kâğıt, plastik ve cam gibi maddeleri geri dönüşüm programı içerisinde değerlendirmektedir. Fakat çevresel sürdürülebilirlik anlayışını resmi şekilde gündemine alan diğer sanat müzesi örneklerinde de ele alınan bu unsurlar dışında MACBA, toplu taşıma ve çevreye en az zarar veren ulaşım araçlarının kullanımını teşvik eden politikasıyla öne çıkmaktadır. Müze, personelini ve ziyaretçilerini toplu taşıma, bisiklet gibi ulaşım araçlarına yönlendirerek çevresel sürdürülebilirlik konusunda kendi kurumsal ölçeğindeki hamle sınırlarını zorlamaktadır. Bunu destekleyerek çevresel sürdürülebilirlik konusunda bireysel ve kurumsal sorumluluklara dair ziyaretçilere farkındalık konferansları veren müze, iklim değişimi konusunu eğitici yanı sıra ele alan sanat müzelerindedir. Karbon ayak izinin azaltılmasına yönelik bilinçli tutumların artırılmasının gelecek kuşaklar için öneminin vurgulandığı dışarıya açık olarak organize edilen aktiviteler, müzenin iklim değişimi konusundaki pozisyonunu kendi bünyesindeki kurumsal alanı dışında, sosyal pasajda da aktif hale getirmektedir (Macba, 2023).

7. Sonuç

Günümüzde ağırlıklı olarak insan faktöründen kaynaklanan ve normal düzeyin üzerinde seyreden faaliyetlerden dolayı artan küresel ısınma etkilerinin, istikrarsız bir iklim değişimine ve ekolojik dengesi bozulmuş bir çevreye mahal vermesi, devlet ölçeğinde alınan kararların boyunu aşan bir tedbir mekanizmasını gerekli kılmıştır. Geline nokta, küresel ısınmanın günlük yaşam içerisinde tehdit boyutuna ulaşmasıdır. Bu durum, dünya devletlerinin aldığı önlemlerin yanı sıra kurumları ve bireyleri de sorumluluk almaya itmektir. Birçok kurum, küresel ısınma tehdidine karşı duyarlı bir pozisyon alarak işleyişini yeni güncellemelere göre revize etmektedir. Dolayısıyla devlet ölçeğinden kurumlara uzanan inisiyatif alanı, dünyadaki gelişmelere kayıtsız kalmayan duyarlı bir kurum profili ortaya çıkarmıştır.

Sanat müzeleri küresel ısınma konusunda hem yapısal hem de işleyiş olarak sorumluluk alan yüzüyle öne çıkmıştır. Dünyanın farklı bölgelerinde yeni inşa edilen ya da mevcutta olup yeniden yapılanan sanat müzelerinin küresel ısınma tehdidine karşı aldıkları önlem odaklı pozisyonlar, sanat müzeleri özelinde imaj paradigmasını değiştirmeye başlamıştır. Çevresel sürdürülebilirlik konusunda harekete geçmek, sanat müzelerinin standartlarını yeniden belirlemeye/tanımlamaya başlamıştır. Küresel ısınmanın sadece bir bölgeyi değil tüm dünyayı etkisi altına alan yanı, milyarlarca insanı ilgilendiren bir durum doğurmaktadır. Dolayısıyla kurumsal ölçekte küresel ısınma tehdidine karşı önlem mekanizması oluşturan sanat müzelerinin, başta ziyaretçiler olmak üzere toplum nezdindeki yeri saygın ve duyarlı bir odakta merkezlenmektedir.

Küresel ısınma konusunda farkındalığın önemi, günümüzde yaşanan doğal felaketler ve günlük yaşamdaki etkilerle daha fazla artmıştır. Dolayısıyla bilincin daha geniş kitlelere ulaşması önemli hale gelmiştir. Çalışma kapsamında incelenen sanat müzelerinin yanında Louvre Müzesi, Tate Modern Sanat Müzesi ve MOMA (New York Modern Sanat Müzesi) gibi büyük kitlelere hitap eden sanat müzelerinin iklim değişikliği konusunda attığı adımlar da günümüzde küresel ısınma konusunda evrensel anlamda farkındalık yaratmaktadır. Louvre Müzesi'nin yakın geçmişte sembolik enerji tasarrufu adımları kapsamında piramidin ışıklarını iki saat erken söndürmesi ve Abu Dabi'deki uydu müzesinde, müzelerde sürdürülebilirliği gündeme alarak buna dair tur ve oturumlar düzenlemesi iklim değişikliği konusunda yaygın bir uyarıcı etki yapmıştır. Diğer yandan Tate Modern Sanat Müzesi ve MOMA (New York Modern Sanat Müzesi) iklim değişikliğinin insan üzerinde izlenen çarpıcı sonuçlarından olan ve gün geçtikçe büyüyen iklim göçünü vurgulamak için koleksiyonlarındaki göç temalı eserleri hem sergilerinde hem de dijital mecralarda öne çıkararak farkındalık alanlarını ciddi ölçüde genişletmektedirler.

Küresel ısınma ve iklim değişikliği konusunda dünyaca bilinen sanat müzelerinin ve geri planda olan ancak etkili tedbir anlayışları geliştiren sanat müzelerinin ortak noktalarından biri, dünyadaki sanat müzelerine iklim değişikliği konusunda nasıl bir tedbir metodu uygulayabileceklerine dair fikirler vermesidir. Çalışmada işlendiği üzere, sıfırdan inşa edilen sanat müzeleri sürdürülebilir mimari gibi anlayışlarla hayata geçip tasarrufa yönelik girişimleri tasarımlarına entegre ederken mevcutta bulunan sanat müzeleri de daha çok tasarrufa yönelik ve günlük işleyişteki değişimleri başlatarak tedbir programlarını yürütmüşlerdir. Aynı zamanda sanat müzelerinin kemik fonksiyonlarından olan sergileme ve eğitim gibi kollarını da farkındalık yaratma adına etkin şekilde kullanan sanat müzelerinin küresel ısınma karşısında aldıkları önlem odaklı pozisyonlar, konu bağlamında evrensel bir örnek teşkil etmektedir. Dünyadaki gibi Türkiye'de de iklim krizinin olumsuz etkilerinin hissedilmeye başladığı göz önünde bulundurulduğunda, çalışmada işlenen örneklerde, sıfırdan müze olarak tasarlanan ya da mevcut bir yapıda bulunan sanat müzelerinin iklim değişikliğine yönelik aldığı tedbirler, birden fazla çıkış noktası sunmaktadır. Türkiye'de, yeni inşa edilecek ya da hâlihazırda mevcut bir yapıda bulunan sanat müzelerinin, küresel ısınma ve iklim değişikliği konusunda müzenin yapısı, işleyişi ve ana fonksiyonları aracılığıyla çevresel sürdürülebilirlik sertifikası standartlarında alabileceği tedbirler, sanat müzeleri özelinde iklim değişikliğine ciddi katkılar sağlayarak etkili farkındalık alanları açabilir.

Son yıllarda; yenilenebilir enerji kaynaklarını sistemine dahil eden, su kullanım alışkanlıklarını sürdürülebilirlik lehinde değiştiren, geri dönüşüm konusunu rutin programlarına entegre eden, enerji tasarrufunu gündemine alan ve teşvik programlarını çevresel sürdürülebilirlik lehinde yeniden düzenleyen sanat müzelerinin öne çıkması, müzelerin değerlendirilme kriterlerini değiştirmiştir. Bu gelişmelere bağlı olarak, kurumsal ölçekte kendi alanında sorumluluk alıp önlem odaklı tepkiler verebilen ve pozisyonunu güncelleyebilen muadil kurum beklentisinin daha fazla yükseldiği öne sürülebilmektedir. Dünyanın farklı noktalarında bulunup, iklim değişimini merkezine alarak tedbirleri, güncel stratejilerinden biri haline getirerek bu yöndeki işleyişini yeniden yapılandıran sanat müzelerinin gün geçtikçe sayısının artması bunu tebliğ eder niteliktedir.

Kaynakça

- Adedeji, O., Reuben, O. ve Olatoye, O. (2014). Global climate change. *Journal of Geoscience and Environment Protection*, 2(2), s.114-122. <https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=45024>
- Akın, F. N. (2021, 2 Kasım). Küresel iklim değişikliği hakkında en çok merak edilenler. Bilim Teknik Tübitak. <https://bilimteknik.tubitak.gov.tr/makale/kuresel-iklim-degisikligi>
- Akın, G. (2006). Küresel ısınma nedenleri ve sonuçları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Dergisi*, 46(2), s. 29-43.
- Aksay, C. S., Ketenoğlu, O. ve Kurt, L. (2005). Küresel ısınma ve iklim değişikliği. *Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(25), s. 29-42.
- Aloi, G. (2024, 4 Şubat). After 38 attacks on art, climate protesters have fallen into big oil's trap it's time to change tack. The Guardian. <https://www.theguardian.com/artanddesign/2024/feb/06/after-38-attacks-on-art-climate-protesters-have-fallen-into-big-oils-trap-its-time-to-change-tack>
- Anton, C. ve Mengel, J. (2021). Climate change: causes, consequences and possible actions. *German National Academy of Sciences Leopoldina*, 1(1), s. 5-29.
- Artam (2023, 3 Haziran). 27 yıllık sponsorluk sona eriyor. Artam. <https://artam.com/makaleler/konular-konuklar/27-yillik-sponsorluk-sona-eriyor>
- Bayraç, H. N. (2010). Enerji kullanımının küresel ısınmaya etkisi ve önleyici politikalar. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), s. 229-259.
- Beniston, M. (2010). Climate change and impacts: Growing stress factors for human societies. *International Review of the Red Cross*, 92(879), s. 557-567. <https://doi.org/10.1017/S1816383110000342>
- Britton, B. (2022, 30 Mayıs). Man in wig throws cake at Mona Lisa in climate protest stunt. Nbc News. <https://www.nbcnews.com/news/world/man-wig-throws-cake-mona-lisa-climate-protest-stunt-rcna31094>
- Cesur, A. (2022, 20 Kasım). Küresel ısınma ve iklim değişiklikleri. MTA Gov. <https://www.mta.gov.tr/dogalkaynaklar/makale/detay/325>
- Climate Action Museum (2024, 6 Kasım). Mission. *Climate Action Museum*. <https://www.climateactionmuseum.org/mission-vision>
- Çokadar, S. N. (2020, 11 Kasım). İklim değişikliği ve küresel ısınma. *İnsamer*. https://www.insamer.com/tr/iklim-degisikligi-ve-kuresel-isinma_3464.html
- Couto, S. D. (2022, 15 Ekim). Climate protesters douse Vincent van Gogh's 'sunflowers' with tomato Soup. *Globalnews*. <https://globalnews.ca/news/9198657/vincent-van-gogh-sunflowers-just-stop-oil-tomato-soup-climate-protestors/>
- Dara, V. (2023, 8 Kasım). Al Leopold Museum di Vienna il cambiamento climatico fa storcere i quadri. Inside Marketing. <https://www.insidemarketing.it/iniziativa-a-few-degrees-more-del-leopold-museum-vienna/>
- Dedeoğlu, D. (2020). *Green museums: an introduction and a possible implementation in Ankara* (Tez No: 653956) [Yüksek lisans tezi, Bilkent Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Dursun, S. (2024, 6 Kasım). Başka yol yok mu? Just stop oil. *Artdog*. <https://artdogistanbul.com/baska-yol-yok-mu-just-stop-oil/>
- Dwyer, A. D. (2021). *Museums & environmental sustainability: Are they doing enough?* [Yüksek lisans tezi, Buffalo State University]. Buffalo State University Digital Commons. https://digitalcommons.buffalostate.edu/museumstudies_theses/35/
- Edemen, M., Engin, V., Boynukara, E., Narin, E., Yalçın, M., Küçükilhan, H., Kuş, H., Tutar, M. ve Kavlak, A. (2023). Küresel ısınma, küresel ısınmanın nedenleri ve sonuçları Dünya ve Türkiye üzerine olası etkileri. *Uluslararası Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma Dergisi*, 10(91), s. 39-48. <https://doi.org/10.26450/jshsr.3472>

- Ekoiq (2024, 30 Ocak). İklim yönetişimine daha fazla önem verilmeli. *Ekoiq*.
<https://www.ekoiq.com/iklim-yonetisimine-daha-fazla-onem-verilmeli/>
- Elbaor, C. (2019, 4 Aralık). The Prado Is 'updating' its most cherished masterpieces to illustrate the dystopian chaos unleashed by climate change. *News Art Net*. https://news.artnet.com/art-world/museo-del-prado-wwf-painting-masterpieces-climate-change-1721970/amp-page?_twitter_impression=true
- Eraydın, A. ve Köroğlu, T. (2021). Planlamanın yeşil gündemi: İklim değişikliği, temiz enerji, çevreye saygılı bir gelecek. *Planlama Dergisi*, 31(2), s. 280-287.
<https://dx.doi.org/10.14744/planlama.2021.46873>
- Eskop (2016, 14 Ocak). BP ve Tate müzesi arasındaki sponsorluk anlaşması sona eriyor. *Eskop*.
<https://www.e-skop.com/skopbulten/bp-ve-tate-muzesi-arasindaki-sponsorluk-anlasmasi-sona-eriyor/2859>
- Esposito, A. ve Fisichella, C. (2019, 29-30 Ağustos). Sustainability in museums practices evidences from İtalian perspective [Konferans Sunum Özeti]. *Excellence in Services International Conference*, Thessaloniki, Greece. <https://sites.les.univr.it/eisic/wp-content/uploads/2019/11/17-Esposito-Fisichella-2.pdf>
- Euronews (2021, 8 Kasım). Japonya'nın karbondioksiti yakalama, depolama ve kullanma konusundaki öncü teknolojilerini keşfedin. *Euronews*. <https://tr.euronews.com/2021/11/08/japonya-n-n-karbondioksiti-yakalama-depolama-ve-kullanma-konusundaki-oncu-teknolojilerini-#:~:text=Karbondioksit%20nas%C4%B1%20yakalan%C4%B1yor%20ve%20nas%C4%B1,i%C3%A7inde%20kimyasal%20absorpsiyon%20sayesinde%20tutuluyor>
- Garthe, C. (2022). *The sustainable museum how museums contribute to the great transformation*. Routledge Publishing.
- Grand Rapids Art Museum. (2007). *Seeking a fine balance between art & environment*. <https://the-gram-assets.s3.us-east-2.amazonaws.com/pdfs/LEEDCaseStudyFINAL.pdf>
- Greenberger, A. (2022, 23 Ekim). Climate activists throw mashed potatoes at \$110 M. Monet painting in Germany. *Art News*. <https://www.artnews.com/art-news/news/monet-meules-museum-barberini-climate-activists-protest-1234644090/>
- Green, J. (2014, 20 Ağustos). Sustainable design innovation: Perez Art Museum Miami. *Dirt Asla*.
<https://dirt.asla.org/2014/08/20/sustainable-design-innovation-perez-art-museum-miami/>
- Gündoğdu, H. G. ve AYTEKİN, A. (2022). İklim değişikliği, sürdürülebilir şehirler ve topluluklar bağlamında çok kriterli bir değerlendirme. *İnsan & İnsan*, 9(33), s. 33-52.
<https://doi.org/10.29224/insanveinsan.1104121>
- Hansson, P. ve Öhman, J. (2022). Museum education and sustainable development: A public pedagogy, *European Educational Research Journal*, 21(3), s. 469-483.
<https://doi.org/10.1177/14749041211056443>
- Hekimoğlu, B. ve Altındeğer, M. (2008). *Küresel ısınma ve iklim değişikliği*. Samsun İl Tarım Müdürlüğü Yayınları.
- High Museum of Art. (2024). Sustainability. *High*. <https://high.org/sustainability/>
- Karaman, S. ve Gökalp, Z. (2010). Küresel ısınma ve iklim değişikliğinin su kaynakları üzerine etkileri. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, 3(1), s. 59-66.
- Kaymaz, C. ve Tut, G. (2020). İklim değişikliği politikalarına yönelik bir çerçeve oluşturma denemesi. *Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi*, 2(1), s. 78-98.
- Kılıç, C. (2009). Küresel iklim değişikliği çerçevesinde sürdürülebilir kalkınma çabaları ve Türkiye. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), s. 19-41.
- Köktürk, G., Akkurt, H. M. ve Tokuç, A. (2015). Yenilenebilir enerji alanında sosyal bilincin artırılması; İSEM: İzmir Yenilenebilir Enerji Müzesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Fen ve Mühendislik Dergisi*, 17(3), s. 191-200.
- Leatham, T. (2023, 24 Mart). Vienna art exhibit tilts paintings in response to climate crisis. *Farout Magazine*. <https://faroutmagazine.co.uk/vienna-exhibit-tilts-paintings-response-to-climate/>

- Luiza, P. ve Borza, I. A. (2014). Increasing the sustainability of museums through international strategy. *Economia. Seria Management*, 17(2), s. 248-264.
- Macba (2023, 17 Mayıs). Macba planet. *Macba Cat*. <https://www.macba.cat/en/sustainability-and-social-council/macba-planet/>
- Matawal, D. S. ve Maton, D. J. (2013). Climate change and global warming: Signs, impact and solutions. *International Journal of Environmental Science and Development*, 4(1), s. 62-66.
- McGhie, H. A. (2019). *Museums and the sustainable development goals, curating tomorrow*. SDGs and Human and Environmental Rights.
- Moma (2020, 17 Nisan). Planet, mother, spaceship: Art to commemorate earth day. *Moma*. <https://www.moma.org/magazine/articles/290>
- Museum Association (2008). Sustainability and museums your chance to make a difference. *Museum Association*.
- Museums For Climate Action (2024, 6 Kasım). Why rethink museums? *Museums For Climate Action*. <https://www.museumsforclimateaction.org/rethink/background>
- Musto, J. (2022, 5 Kasım). Climate activists glue hands to Goya paintings in Spain's Prado Museum. *Fox News*. <https://www.foxnews.com/world/climate-activists-glug-hands-goya-paintings-spains-prado-museum>
- Nalcıoğlu, Z. S. B. (2021). Müzelerde sürdürülebilirliğin kültürel yönü. *Milli Folklor*, 33(17), s.124-135.
- National Council. (2003). Museum and Sustainability Guidelines for Policy and Practice in Museums and Galleries. *National Committee of the International Council of Museums*.
- Roberts, K. (2022, 15 Kasım). What happened to Gustav Klimt's death and life in Vienna? who threw oil at painting in Austria Leopold Museum. *National World*. <https://www.nationalworld.com/news/world/gustav-klimts-death-and-life-vienna-threw-oil-austria-leopold-museum-3919592>
- Sağlam, N. E., Düzgünes, E. ve Balık, İ. (2008). Küresel ısınma ve iklim değişikliği. *Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi*, 25(1), s. 89-94.
- Sapchi, A. T. (2016). *Sürdürülebilir müzelerde mekânsal tasarım kriterleri ve gün ışığı kullanımı* (Tez No:435191) [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Sezesyon (2023, 3 Haziran). British Museum, BP ile 27 yıllık sponsorluk anlaşmasını bitirdi. *Sezesyon*. <https://sezesyon.com/blogs/news/british-museum-bp-ile-27-yillik-sponsorluk-anlasmasini-bitirdi>
- Sipahioğlu, B. Ö. (2022). Küresel iklim değişikliğinin bir sonucu olarak iklim göçü. *Akademik Hassasiyetler Dergisi*, 9(20), s. 543-565.
- Small, Z. (2023, 11 Temmuz). After a year of climate protests, the toll rises for museums and activists. *Nytimes*. <https://www.nytimes.com/2023/07/11/arts/design/climate-protests-museums-sentences-art.html>
- Şanlı, B. ve Özekicioğlu, H. (2007). Küresel ısınmayı önlemeye yönelik çabalar ve Türkiye. *Karamanođlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2007(2), s. 456-482.
- Şeko, A. Y. (2024, 19 Ocak). İklim değişikliği. AA. <https://www.aa.com.tr/tr/yesilhat/iklim-degisikligi/ipcc-baskanindan-kuresel-isinmada-3-derece-uyarisi/1822221#:~:text=IPCC%20Ba%C5%9Fkan%C4%B1%20Jim%20Skea%2C%20mevcut,sekt%C3%B6r%C3%BCndeki%20sorunlar%C4%B1n%20halledilmesi%20oldu%C4%9Funu%20%C3%B6yledi>
- Tabak, Ö. (2022, 27 Kasım). Enerji krizi müzeleri nasıl etkiliyor? *Artdog İstanbul*. <https://artdogistanbul.com/enerji-krizi-muzeleri-nasil-etkiliyor/>
- Towards Sustainability (2024, 31 Ekim). Green museums in the world. *Towards Sustainability*. <https://towards-sustainability.com/tag/eco-friendly-practices/>